

Stens
Fröta

Ö. Espinge, v. 1932.

3958

ungdas smutta smutta
Espinge

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Vid skörden, så har ej så långt jag minns förekommit någon föst med klädsel, eller när vi skörde, den som då kom till att binda den sista regen, så kant den fått med band om hela regen. De kallades benga gäbbe. Di brukar mycket kläda ut gubbar och ställa ut, för att skrämma fåglar ur säden. Ibland var de av halm, men ibland endast en rock hängd på en hög påle, så hatt på. Vid mekeli, så om ungdomen var samlad, och hade upp tag, di då kunde finna på att kläda ut sig, men inte så att di gick i kring. Staget Lucia firande i någon särskild form här har ej förekommit, en del har nog firat den, men ej allmänt. När di tröska brukar di alltid taga en kärve undan till fåglarne. Den seden har alltid varit och är ännu, den sättes upp julafton. Den blir så aväten, så den är så avadubbad till sist. Då tagas resten till att strö under kreaturen med. Någon halm på gobret om julen har ej funnits i min tid, men min far har han tola alltid om julhalmen på gobret. Det var i hans barndom. Det är nu åtminstone 23 år sen, för han var född 1837.

3958

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

2 ARKIV

2

Det var i hans barndomshem, där hade di julkalmar. Han var född i Osley församling i Göringe h. De var råghalm, den breddes på godset vid middags-tiden, om juleaften. Läm låg den hela julen, den var så tilltygad till sist, så den var inte till annat än strö med. Där låg di i den och tog liustag, och tumla i kring. Det hände ju även di snodde i höj dockor, men det var ju på lek. Han tala alltid om, att julkalmen den hörde till, utan den var det inte jul. Några halmfigurer vet jag ej, men halmkronor som di hängde i taket över bordet, de hade di alltid för i tiden. Di gjordes av råghalm, styv halm. Julstjärna, för i tiden för åtminstone 45, eller närmare 50 var här en gubbe som gick omkring var jul ett par dagar innan. Han hade en stjärna som han bar, så ställde han den på golvet, där var ljus som brände. Så sjöng han julsalmerna, di kalla honom stjärnegäbben. Julgävor, de voro för i tiden också, men inte så mycket som nu. Men de var ju till att skämt bedörs med sådant. Di kunde skrika åstad saker av allting som di knöt i höj.

Di kunde skicka en glött i väg med de, eller stoppa in de
 på något sätt, eller lägga de vid en dörr. Skulle di själva gå i väg
 med de, så kläddes di ju ut dem så di inde var igenkända.
 Går utklädda de har alltid varit ett bruk om julen, särskilt
 vid trettonde tiden, men även innan, har di gått julasprökes
 De hände titt di hade en präls som var vänd, ulen var utåt.
 Men i bland var di klädda till bocka, även björn, så var när
 björnförare. Den som var björn hade präls. I bland hade di an-
 siktet utklätt, först svart ull, samt svärtat sig.
 Kläda ut gubbar, de är ännu ett bruk, här är den seden ännu
 Vi knut, då är sådana ute. I bland är di stoppade av halm,
 så något vitt tyg till huvud. Så har di byxor och rock riktigt
 fullt stoppade. Men i bland stoppas di bara ett par byxor med
 halm och hänger på en grind, eller var som hälsk. Sådana
 gubbar brukar di bära från ett hus till ett annat, och ställa
 vid dörren. När di då öppnas faller den inåt, eller på den
 som öppnar. I bland är där skrivit adress.

Sådana gubbar kan i bland få driva hela byn över. De här även hänt att di ställt en sådan gubbe upp på taket. Så om morgonen har han ställt upp vid skarstenen med en stor hatt på, å så hållit en kvast. Men det har ju varit av elakhet di ställt den där. Jag minns för många år sen, väl en 20 eller 25 att en sådan gubbe stod vid skoleväggen. Han stod vid hänan, ut till vägen. De var vid en hälg, antagligen drätkändedag, där stod han när folk gick till kyrkan. Jag kom även och gick till kyrkan så jag såg den, men han var rät. De har även hänt att bysca fulla av halm hängts i flaggstängen.

Julakrusen, de brukas ännu, då binder di i hop allt skrämmel av burkar och flaskor. Så kastar di en sådant knyck i dörren, eller om di kan komma åt det, så öppnar di och kastar in det. Men di brukar att springa efter dem som kommer med sådana, och taga fett dem. Är det något som är av okynne och di får fett dem, så kan de hända di får betalt med desamma. De är mest bymlar som utfi sådant.

Äls har varit di som knytt i höj, så stora knyde så när di kastat dem har dörren gått upp. Men så är här också pojkar som kommit med julaknuder i form av paket, med äpple och nätter, som di kastat in, sen försvunnit.

Lå är här di som kastat sådana av ren hämd. Äls var en, det var en kvinna, som knyt i höj ett knyde av bara avtjädesgädder som hon bar ästad och kasta till svärfadern. När hon slängde in knydet gick de itu, så möged för i kring, upp åt dörren och över golvet. De var av små kulliga stoner så de var svårt att få rent. Sådana knyde kan även sändas till folk vad tid på året som helst, när det är för att driva gäck. Äls har förekommit att di hängt en kosvans på dörren. De var för att driva gäck, för den som fick kosvansen, hans fästna kalla di kvällen.

Lå var ju kosvansen kvälled. Även en påse grodd potatis här blivit satt vid dörren, det hade samma mening.

Den som först såg påsen, fråga om de va så groft i den andre påsen. De äsyfta fästmen.